

10447

10447

**КРАЇНСЬКА МОВА
І ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛІ**

УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛІ

МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ МІНІСТЕРСТВА
ОСВІТИ УРСР

Тринадцятий рік видання

ЗМІСТ

- М. А. Жовтобрюх* — Окрилені Жовт-
нем 3

ПИТАННЯ ФІЛОЛОГІЇ

- Олег Бабишкін* — Пісня серця, музика
душі 9
М. П. Тараненко — Реалізм І. С. Не-
чуя-Левицького 16

150 РОКІВ 3 ДНЯ НАРОДЖЕННЯ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

- І. Я. Журба* — Із спостережень над мо-
вою «Кобзаря» 22

МЕТОДИКА МОВИ

- І. І. Соболев* — Удосконалювати комен-
товане письмо 28
Г. К. Штепенко — Перекази у 8 класі 33
І. І. Трійняк — Правопис імен та по-
батькові 38
А. М. Мукан — Усунення діалектизмів
з мови учнів 41

МЕТОДИКА ЛІТЕРАТУРИ

- П. А. Гудим* — Взаємозв'язок у викла-
данні української та російської літе-
ратур у 9 класі 44

9

1963

ЛИСТОПАД
ВИДАВНИЦТВО
„РАДЯНСЬКА ШКОЛА“
КИЇВ

<i>В. К. Усенко</i> — Як я навчаю учнів писати нариси	50
<i>Л. М. Сухова</i> — Урок-бесіда з елементами диспуту	55
<i>Є. А. Пасічник</i> — Краєзнавчі матеріали на уроках літератури	58

НАРИСИ ПРО МАЙСТРІВ

<i>Ангеліна Коржупова</i> — Завжди у пошуках	64
--	----

ТРИБУНА СЛОВЕСНИКА

Обговорюємо український правопис

<i>А. П. Медушевський</i> — Зважати на внутрішні закономірності розвитку мови	69
<i>В. Т. Горбачук</i> — Максимально раціоналізувати правопис	72

КОНСУЛЬТАЦІЯ

<i>Н. Д. Коваленко</i> — Мовний режим у школі	74
Відповіді читачам	78

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

<i>М. Й. Сиротюк</i> — М. Гнатюк. Поема Т. Г. Шевченка «Гайдамаки»	81
<i>Н. Т. Рудик</i> — О. М. Бандура. Вивчення української літератури в школах робітничої молоді	82
<i>І. Р. Семенчук</i> — К. О. Ходосов. Літературно-творчий гурток у школі	85
<i>А. Ф. Халаїм</i> — Психологія усвоєння граматики и орфографії	86
<i>М. Вербівець</i> — Що читати до теми «Т. Г. Шевченко»	88

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ

<i>В. Я. Неділько</i> — Терень Масенко	91
--	----

ХРОНІКА

<i>М. І. Юрженко</i> — Підготовка до ювілею Т. Г. Шевченка в школах Херсонщини	94
<i>П. Б.</i> — Конференція читачів	95

Терень Масенко

(До 60-річчя з дня народження)

У селищі Березані на Київщині стоїть скромний пам'ятник великому Кобзареві, на якому золотом сяють слова:

Наш Тарас в Березані писав
 Про сумні і розриті могили,
 А тепер ніжний цвіт і краса
 Красним килимом поле укрили.

Прізвища автора під цими рядками немає. Та хлібороби Березанщини добре знають, люблять і шанують їх автора — відомого українського поета Тереня Германовича Масенка.

10 листопада поетові шістдесят. За плечима — довгий шлях, на якому світило йому сонце, віяв вітер, а часом і сікли холодні дощі.

Понад чотири десятки поетичних збірок, сотні пісень, любов багатотисячного читача свідчать, що шлях цей пройдено гідно. Почався він майже сорок років тому, коли в журналі «Червоний шлях» було надруковано перший вірш.

У 1927 році вийшла перша збірка Тереня Масенка «Степова мідь». З її сторінок на читача повіяло духмяними пахощами безмежного степу, чарівною красою української природи. Та найперш вабили вірші молодого поета відчуттям того нового, що принесла людям Радянська влада, того, що владно увірвалося в застояне життя села, розметало, розвіяло вікові традиції.

Колективне господарство, радість спільної праці, комсомол, робітфак — про них звучали мажорні акорди поезії Тереня Масенка. Ще в 1924 році молодий поет написав вірш «Перший сніп», сповнений гарячої любові до простої людини-трудівника, у якому славилась радість спільної праці на спільному полі.

Сільська тема є чи не найближчою Тереню Масенку. Коріння цієї прихильності проросло ще в дитинстві, у рідному селі Глodosи (Хмельівський район на Кіровоградщині), де поет народився.

Пізніше, в шумі індустріального Харкова, у виру літературного життя він ще часто згадуватиме, як «сріблом стеляться лани», пахнуть свіжі ріллі, як «через обрій хвиля грає, хвиля йде озиминою»... А через десятки років ця любов до села виллється у пісні про колгоспну працю, про її героїв.

Масенко завжди чуйний до вимог часу. Його ваблять грандіозні картини розвитку індустріалізації країни, і поряд з віршами про нове село з'являються й твори про будівництво заводів, шахт, електростанцій.

Так, уже в збірці «Південне море» (1929) переважає індустріальна тематика, хоча захоплення могутністю машин і витісняє з творів молодого поета людину-трудівника, господаря нової техніки.

Та з часом (збірка «Бетоняр Марусин») на авансцену владно виходить нова людина, робітник, що своїм самовідданим трудом заслужив пошану колективу.

Голос Тереня Масенка дедалі мужніє, зміцнюється. Тематика його творів поширюється. В тридцятих роках він побував у Білорусії, Узбекистані, Таджикистані, де на власні очі побачив перетворення, що відбулися у відсталих колись колоніях царської Росії. Його захоплює героїка боротьби за утвердження нового, проти устале-

них традицій безправ'я жінки-мусульманки, проти темноти і приниження людської гідності.

Збірка Т. Масенка «Наша Азія» (1933) була однією з перших книг, з яких український читач дізнався про життя молодих середньоазіатських республік.

У той же час поет багато працює над перекладами російських, узбецьких, казахських, таджицьких поетів. Відома його плідна перекладацька діяльність також у галузі білоруської літератури. Терень Масенко вдало перекладає один з видатних творів білоруської літератури — роман у віршах Якуба Коласа — «Рибалчина хата», очолює колектив перекладачів і є редактором однотомника Янки Купали, що вперше виходить у 1937 році українською мовою.

Відтоді тема братерського єднання і дружби радянських народів, пролетарського інтернаціоналізму стає провідною в творчості Масенка.

Помітним явищем у літературному житті України є роман у віршах «Степ», над яким поет працював у 1937—38 рр., а також і в післявоєнні роки. Тут поет звертається до буремних років імпералістичної та громадянської воєн, відтворює ходи революції в українському селі.

Образи братів Тодося і Остапа, Фросі, старого діда овіяні такою теплотою авторської любові, що стають читачеві близькими і дорогими, він з хвилюванням спостерігає за їх зростанням і долею.

Роман напоєний теплом і ширістю ліричних спогадів і роздумів автора, окремі місця сприймаються як чудові картини, які поет зумів тонко підмітити в житті й передати схвилюваними словами.

Перекошене дерево трісне,
Вдарять в землю достиглі плоди...
І дзвенить тобі юності пісня,
Як дзвенять березневі льоди.

У романі відтворено також огидні постаті куркулів Головатого, Деришкури, пелюрівських ватажків Мелешка та Недайкаші. Читаючи гнівне звертання поета до ворожих недобитків, ми згадуємо тих, хто служив німецькому фашизму, а зараз сечеть на нас із-за океану.

В творчому доробку Т. Масенка є чимало поем, кращі з них — «Катерина», «Чорноморці», «Дума про Київ», «Мати» (1939), що була ґрунтовно перероблена і в 1955 р. вийшла під назвою «Марія Ульянова».

У цій поемі Терень Масенко створив психологічно переконливий образ матері В. І. Леніна. Вона відає своїх синів великій справі боротьби за щастя народу. Мати велична у своїй скорботі й у своїй любові до дітей, постає в поемі як образ великої узагальнюючої сили:

Вона знесла жалі, тривоги,
І знов безстрашно далі йде.
Молодший син шука дороги,
Він нові сили поведе!
Бійців не спинять мури, грати
І жертви в довгій боротьбі,
І йтиме з ними вірна мати
У славі їх і їх судьбі.

У поемі «Катерина» відтворено героїзм радянських жінок у роки Великої Вітчизняної війни. Образ лікарки Катерини втілює в собі самовідданість і героїзм тисяч і тисяч радянських трудівниць, які тримали на своїх плечах господарство країни, що віддавали для перемоги.

Терень Масенко передусім глибокий і щирий лірик. Кращі його вірші забиті теплом і багатством почуттів, прозорою простотою, глибокою людяністю.

Поет уміє ніжно любити і пекуче ненавидіти. Він чує, як «дихає тепла земля», як «біла чайка тихо плаче над простором голубим», бачить, як «над шляхом вишні пака рукою білою махне». Він серцем відчуває красу душі радянської людини і знаходить свіжі та яскраві барви, щоб відтворити її в своїх поезіях.

Герої творів «Яремча», «Сини відроджених Карпат», «Учителька», «Трактористка»

ваблять своєю людяністю, любов'ю до праці, світлим, оптимістичним баченням світу. То ж поет і ставиться до них, як до найближчих людей, з якими ріднить його спільна праця, спільна боротьба і життя.

«Моя душа для всіх розкрита» — говорить він, і це справді так. Герої його поезії увійшли в поетову душу, а відтак — і в душу читача.

Працюючи в роки Великої Вітчизняної війни в газеті «Соціалістична Харківщина» та на радіо, він пише ряд пристрасних творів, у яких таврує гнівом та презирством фашистських заброд, кличе на боротьбу з ворогом («Україна», «В поході», «Розплата», «Сонце-Володимир», «Дорога в Харків» та інші).

Книги Масенка «У стані воїнів», «Цвіт землі» та інші чесно відслужили свою солдатську службу в роки Великої Вітчизняної війни.

Терень Масенко широко відомий як поет-пісняр. Діапазон його пісенної творчості надзвичайно широкий. Піднесено й урочисто звучить «Пісня про Дніпро» — справжній гімн віковичному Славути. Чарує глибиною почуття і ніжністю та тривожить ледь вловимим сумом «Любов моя» — пісня закоханих. Радість колективної праці дзвенить у піснях «Йде весна над нивами», «Друзі хороші мої», «Гей, у полі чистому». М'яким гумором сповнена пісенька «Заважають солов'ї».

Кращі його пісні ваблять легкістю звучання, безпосередністю та простотою, свіжістю поетичних засобів. Недаремно ж на його слова написали музику П. Майборода, А. Філіпенко, Г. Вериківський, недаремно їх можна почути скрізь — і на сцені столичного театру, і в далекому сільському клубі, й на колгоспному полі, і на весіллі, і десь місячної ночі, коли співають і слухають лише двоє.

У шістдесят до поета прийшла мудра зрілість, про що красномовно свідчать його збірки останніх років — «Дума про щастя», «Вишневі зорі України», «Житні колоски» та інші.

Останній збірці Тереня Масенка «Житні колоски» дав назву невеличкий вірш, який є поетичним кредо співця:

Пісні мої, до всіх привітні,
Де зріє зерно почуття —
Мої ви колосочки житні!
А житній колос — це життя.
Коли я вас в рядки складаю
І сам хилюся на покіс,
Я про одне лише гадаю:
Щоб людям я добро приніс,
Щоб словом, зернятом зігрітим,
Ви не печаль мою несли,
А теплим літом, ніжним цвітом
В людському серці проросли.

Оглядаючи творчий шлях поета, можна упевнено сказати: так, він несе людям добро, живе і творить для рідного народу. І життєдайне зерно його поетичного засіву дало багатий, дорідний урожай.

В. Я. НЕДІЛЬКО.